

Suomitietoutta itäsaksalaislapsille 1980-luvun lopulla

T u i j a L a i n e

Kasvattamista sosialismiin pidettiin DDR:ssä välttämättömänä. Sen keskiössä olivat lapset ja nuoret, joiden maailmankatsomukseen voitiin vielä vaikuttaa. Kirjallisuudella oli keskeinen rooli kasvatusyössä, ja siksi lasten- ja nuortenkirjallisuuden julkaisemiseen kiinnitettiin runsaasti huomiota. Jo ennen DDR:n perustamista saivat lasten- ja nuortenkirjojen kustannusliikkeet Neuvostoliiton miehitysalueella erityisaseman muihin miehitysalueisiin verrattuna. Vuosina 1946–1949 noin 150 kustantajaa sai kustannustoiminnan harjoittamista varten vaaditun lisenssin. Monet niistä julkaisivat myös lasten- ja nuortenkirjallisuutta. Kirjallisuuden kasvattava rooli nähtiin jopa koulun ja kodin antamaa kasvatusta merkittävämpänä. Kaikesta saksalaisesta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta julkaistiin DDR:ssä 15 prosenttia. Kirjallisuuden lajeja oli lukuisia kuvakirjoista runoihin ja tietokirjallisuuteen. Tietokirjallisuuden nimekemäärä kasvoi vuosittain koko DDR:n olemassaoloajan. (Ks. Klein 1959; Neubert 2006; Strewe 2006; 2007.)

Eräs suurimmista lastenkirjakustantamoista oli Der Kinderbuchverlag Berlin. Sen perusti SMAD (Sowjetische Militäradministration in Deutschland) kansainvälisenä lasten päivänä 1.6.1949. Kustantamon esikuvana oli moskova-lainen lastenkirjakustantaja Detskaja literatura. Jo vuonna 1955 Kinderbuchverlag tuotti kaksi kolmasosaa kaikista lastenkirjoista. Vuosien 1980 ja 1985 välisenä aikana se julkaisi 881 ensipainosta 25 miljoonana kappaleena. 1980-luvun lopulla ilmestyi vuosittain noin 450 nimekettä, joista kolmasosa oli ensipainoksia ja kaksi kolmasosaa uusintapainoksia; yhteensä noin 12 miljoonaa kappaletta. Tuotanto oli jaettu eri sarjoihin kohderyhmien mukaan. Kinderbuchverlag julkaisi yhteensä 25 sarjaa kaunokirjallisuudesta tietokirjoihin, kaikki ulkonäöltään ja laajuudeltaan erilaisia.

1950-luvulla DDR:n rakentamisen vuosina myös lapset ja nuoret pyrittiin saamaan mukaan sosialismin rakentamiseen. Ei ollut enää erityisiä lapsille tarkoitettuja teemoja, vaan lapsille ja nuorisolle suunnatun kirjallisuuden tuli käsitellä aikuisillekin sopivia aiheita: elämiseen ja työolosuhteisiin liittyviä kysymyksiä. Tuotanto, kansanvalistus, eläimet ja luonto nousivat keskeisiksi teemoiksi.

Lasten ja nuorten tietokirjallisuudessa nousivat 1970-luvulla aiempien teemojen ohella esiin kulttuuriset aikakaudet (esimerkiksi Kreikka, intiaanit) ja sekä eri maiden ja kansojen elämästä kertovat tekstit. Myös taiteesta ja kielestä kertovat tietokirjat valtasivat alaa, samoin ihmisen anatomiaan ja seksuaalisuuteen liittyvät teokset.

Tultaessa 1980-luvulle lasten ja nuorten tietokirjallisuuden määrä lisääntyi entisestään. Teemavalikoima laajeni ja tekstien sekä kuvituksen esteettinen taso nousi. Myös kirjallisuuden kysyntä kasvoi. Tänä aikana julkaistiin erityisesti historiaan keskittyvää tietokirjallisuutta sekä taiteeseen ja arkkitehtuuriin liittyviä kirjoja. (Ks. Literatur für Kinder und Jugendliche in der DDR; Günther 1988; Neubert 2006; Strewe 2007.)

Sosialistiset opit ja tulkinnat lastenkirjassa

Itäsaksalainen lastenkirjatutkija Heinz Kuhnert on todennut, että kansojen välistä ystävyyttä ja kansainvälisyyttä pyrittiin tukemaan myös kirjallisuuden avulla, ja siksi (ystävyy)sansojen elämästä kertovia lastenkirjoja ilmestyi jatkuvasti. Ainakin yksi Kinderbuchverlagin lukuisista sarjoista tutustutti itäsaksalaislapsia muiden maiden elämään. Kirjoissa ei mainita sarjaa, mutta niiden yhtenäinen ulkonäkö ja teema osoittavat kyseessä olevan sarjan. Kohdemaiksi on valittu pääasiallisesti sosialistisia alueita – tarkastellaan muun muassa Siperiaa ja Ukrainaa – mutta myös ystävyysmaat, kuten Suomi, on hyväksytty sarjaan mukaan. Sarjan kohderyhmänä ovat oletettavasti noin 10–14-vuotiaat, joka tapauksessa lapset, jotka osaavat jo itse lukea hyvin ja jaksavat kiinnostua hieman pidemmästä yhtämittaisesta kertomuksesta. Kirjaan sisältyy piirrettyjä kuvia, mutta tekstin määrä on selvästi kuvia suurempi, joten kyseessä ei ole kuvakirja.

Tässä tekstissä tarkastelen tähän sarjaan kuuluvaa Peter Abrahamin lastenkirjaa *Von Elchen und Ohrenpilzen. Eine Reise nach Finnland* (Hirviä ja korvasieniä. Matka Suomeen). Millaista tietoa kirjan avulla lapsille tarjottiin? Entä miten sosialistinen viitekehys näkyy itse kirjassa ja miten se on vaikuttanut kirjan Suomi-kuvaan ja sen tulkintoihin? Arvioin kirjaa myös lastenkirjana. Kirja ilmestyi vuonna 1987 eli vain kaksi vuotta ennen DDR:n lakkauttamista.

Teos on saksalaistoimittajan matkakertomus. Kustantaja (Kinderbuchverlag) on lähettänyt hänet Suomeen, jotta hän kirjoittaisi maasta lapsille

suunnatun tietokirjan. Vierailu ajoittuu loppukevääseen. Toimittaja saapuu laivalla Helsinkiin, vierailee Suomenlinnassa ja Korkeasaarella, kulkee junalla Tampereelle, Ouluun ja Rovaniemelle. Hän kertoo tapaamistaan ihmisistä, suomalaisista tavoista, luonnosta, eläimistä, kirjallisuudesta ja historiasta. Toisin sanoen kirjassa käsitellään matkakertomuksen muodossa useita niistä teemoista, jotka viimeistään 1980-luvun lasten tietokirjallisuudessa yleisestikin ottaen nostettiin Neubertin mukaan esiin. Kirjassa on kerrottu lisäksi yksi suomalainen kansansatu, ja se päättyy 11-vuotiaan koulutytön kertomukseen oman arkipäivänsä kulusta.

Toimittaja saapuu Suomeen vapunpäivänä. Hän ihmettelee valkolakkisia ihmisiä, joita parveilee ympäri Helsinkiä. Jo lyhyellä matkalla taksinkuljettajan puoluekanta tulee esiin hänen tuhahtaessaan ykskantaan ylioppilaat nähdesään: ”Porvarit!” Toimittaja kuitenkin tietää, että vapunpäivä on Suomessakin paitsi ylioppilaiden myös työläisten juhla, vaikkei hän onnistukaan näkemään taksin ikkunasta vappumarssia.

Jo matkansa alkuvaiheessa toimittaja kertoo Helsingin ja Suomen historiasta. Suomen valtiolliset vaiheet ensin Ruotsiin, sitten Venäjään kuuluvana alueena käydään läpi. Ruotsi pakotti suomalaiset sotimaan Venäjän keisarikuntaa vastaan, ja kaikki vastustus tukahdutettiin, esimerkkinä tästä käytetään nuijasotaa. Elo Ruotsin alaisena koettiin orjuudeksi. Venäjän suuriruhtinaskuntanakin suomalaiset joutuivat kärsimään. Tsaari pakotti muun muassa rakentamaan Uspenskin katedraalin. Itsenäisyyden Suomi sai vasta lokakuun vallankumouksen yhteydessä, kun Lenin allekirjoitti Suomen itsenäisyysjulistuksen.

Jos suomalaisilla oli vaikeuksia ruotsalaisten ja venäläisten kanssa, niin helppo ei ollut suhde myöskään ”saksalaisfasisteihin”. Vuonna 1941 Suomen ”taantumukselliset piirit” julistivat sodan Neuvostoliitolle Hitlerin käskystä. Sota toi Suomen kansalle paljon onnettomuutta, jota Väinö Linna kuvaa kirjassaan *Tuntematon sotilas*. Useiden tappioiden jälkeen Suomen hallitus solmi aselevon Neuvostoliiton kanssa 1944. Sak-

salaisten piti vetäytyä Norjaan, ja mennessään he tuhosivat Rovaniemen ja muut Lapin pitäjät.

Helsingistä matka jatkuu Tampereelle, jossa kohteena on vanha työläiskaupunginosa Pispala. Nyt myös rikkaat ihmiset ovat löytäneet alueen. He haluaisivat repiä vanhat työläistalot maan tasalle ja rakentaa tilalle nykyaikaisia villoja. Toimittaja vierailee runoilija Lauri Viidan kotimuseossa, joka on säilytetty alkuperäisessä, työläisten elämää kuvastavassa asussa: jauhosäikeistä ommeltu pöytäliina, öljylamppu, jonka valossa äiti ompeli seitsemälle lapselleen vaatteet, yksinkertainen, vedettävä sänky, keinutuoli ja ulkona puinen, vastakkain istuttava pihakeinu.

Viidan elinaikana Suomessa tehtiin vallankumous. Innostus siihen saatiin venäläisiltä kommunisteilta ja näiden tavoin haluttiin syöstä vallasta tehtaanomistajat ja kartanonherrat. Vuoden 1918 sodasta toimittajan mieleen muistuu Bertold Brechtin näytelmä Puntilan isännästä ja tämän Matti-rengistä, ja hän kertoo tarinan isästä, joka meni tapaamaan Ahti-poikaansa punaisten vankileirille. Tuliaisinaan hänellä oli isännältä saatu kala ja voita. Poika, joka oli saanut leirillä syödäkseen vain ruohoa, kieltäytyi kuitenkin ottamasta tuliaisia vastaan, koska ne oli antanut isäntä, jonka edustamaa maailmaa vastaan hän oli sodassa taistellut. Vaikka Ahti oli jäänyt puoluetovereineen häviölle tässä kamppailussa, hän pysyi silti uskollisena periaatteilleen eikä huolinut vihollisen lähettämää avustuspakettia.

Kaunokirjallisuutta käytettiin yleisesti hyväksi, kun opetettiin lapsille kansojen ja yksilöiden taistelua sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja vapauden puolesta. Valtaosa seikoista, jotka kirjassa kuvastavat sosialistista arvomaailmaa, liittyy Suomen historiaan. Suomea luonnehditaan kapitalistiseksi maaksi, joskin samassa yhteydessä korostetaan maan puolueettomuutta muistuttamalla, ettei se kuulu mihinkään sotilaalliseen liittoutumaan ja pyrkii olemaan hyvissä väleissä kaikkien muiden maiden kanssa, mistä kertoo myös Neuvostoliiton ja Suomen välinen YYA-sopimus. Jatkosodan yhteydessä painotetaan kuitenkin maan liittoutumista Saksan kanssa Neuvostoliittoa vastaan.

Suomen historiasta nostetaan esiin juuri ne seikat, jotka on helppo tulkita sosialistisesta viitekehyksestä, dialektisesta materialismista ja luokkataistelusta käsin: köyhän kansan kurja elämä, nousu vallanpitäjiä vastaan ja kansan vaikeat vaiheet jatkosodassa, jotka nähdään seurauksena liittoutumisesta kansallissosialistisen Saksan kanssa. Jatkosodan taustalla olevaa talvisotaa ja sen seurauksia ei sen sijaan mainita sanallakaan. Suomen hallitusta luonnehditaan ”taantumukselliseksi piireiksi” ja Leninin merkitystä Suomen itsenäistymisessä ylistetään. Vuoden 1918 sisällissotaa luonnehditaan vallankumoukseksi, joka terminä on sisällissotaa paremmin sopusoinnussa Venäjän vallankumouksen ja muiden sosialististen vallankumousten kanssa. Suomi sanotaan perustetun vuonna 1918 eli ”vallankumouksessa”, ei suinkaan 1917, jolloin Suomen hallitus antoi itsenäisyysjulistuksen eduskunnalle hyväksyttäväksi. Myös Venäjän hallitus ehti tunnustaa Suomen itsenäisyyden vuoden 1917 puolella, joten kirjoittaja ei viittaa itsenäistymisajankohdan määrittämisessä tähänkään tapahtumaan vaan korostaa nimenomaan sisällissodan merkitystä. Tekijä näkee Ruotsin Suomen kansan sortajana, mutta tsaarin ajan venäläistämistoimia 1800–1900-lukujen vaihteessa hän ei mainitse, vaikka suhtautuminen tsaariinkin on kirjassa aavistuksen verran kriittinen. Useissa kertomuksissa korostetaan, ettei vallanpitäjiltä olla valmiita ottamaan vastaan mitään.

Nuijasodan nostaminen esiin muistuttaa erehdyttävästi itäsaksalaiseen historiankirjotukseen sisältyviä kertomuksia kansan noususta vallanpitäjiä vastaan. Tästä syystä esimerkiksi kastajaliikkeen johtajaa Thomas Münzeriä arvostettiin ja myös Martin Luther sai osakseen kunnioitusta siksi, että oli noussut vastustamaan katolista kirkkoa. Reformaation 500-vuotisjuhlan lähetessä DDR:ssä julkaistiin vuonna 1981 myös aiheeseen liittyvä lasten tietokirja *Martin Luther. Reformator und Rebell* (Martin Luther. Reformaattori ja kapinallinen), ja Luther-juhluvuonna 1983 myös itäisessä Saksassa järjestettiin erilaisia reformaatioon liittyviä tapahtumia. (Ks. Dorgerloh 2003; Neubert 2006.)

Suomalaisesta kaunokirjallisuudesta lukijalle kerrotaan lähinnä teoksista, joiden avulla on kuvattu maan sosialistista elämää tai kansan kärsimyksiä. Viittaus Väinö Linnan *Tuntematto- maan sotilaaseen* Lapin sodan käsittelyn yhteydessä luo lukijalle mielikuvan, että Linna olisi kuvannut nimenomaan Lapin sotaa. Huomiota ei kuitenkaan kiinnitetä suomalaisen kaunokirjallisuuden alkuun 1800-luvulla siitä huolimatta, että esimerkiksi Minna Canthin tuotantoon sisältyy novelleja, jotka olisivat voineet palvella myös kirjoittajan päämääriä. Kalevalan kirjoittaja sentään mainitsee.

Kulttuurien kohtaaminen

Vaikka sosialistinen maailmankuva näkyy kirjassa selvästi, se ei ole mitenkään hallitsevassa asemassa kirjan kertomuksissa. Etusijalle nousevat kulttuuriset erot, joita kirjoittaja ihmettelee samoin kuin tietyt ennakkoluulot ja -asenteet suomalaisia ja suomalaisuutta kohtaan. Näiltä osin kirja ei poikkea paljoakaan saksalaisista Suomea kuvaavista matkaoppaista.

Kuten kaikissa Suomea kuvaavissa matkaoppaisissa ja erityisesti saksalaisille kirjoitetuissa, Lapilla on tässäkin kirjassa keskeinen rooli. Tampereelta toimittajan matka jatkuu näet pohjoiseen, Ouluun ja Rovaniemelle. Oulussa toimittaja saa syödäkseen poronlihaa, johon hän suhtautuu ensin epäluuloisesti. Poronlihan ohella myös yötön yö herättää ihmetystä, ja samoin se, etteivät saamelaiset kuljeskele ympäriinsä kansallispuvuissaan vaan aivan tavallisissa vaatteissa.

Lappiin liittyvä kuvaus kuuluu kirjan sadunhohtoisimpaan ainekseen. Siihen on ympätty asioita ja tapahtumia, joilla ei ole Lapin kanssa mitään tekemistä tai jotka voivat esiintyä myös muualla Suomessa. Kirjassa ei liikuta lainkaan Karjalassa, joka niin ikään on yksi saksalaisia kiehtova alue. Niinpä karjalanpiirakoita syödään Oulussa ja karjalaista vodkaa juodaan lappilaisessa savusaunassa, kirjan ainut saunakuvaus vihtoineen on näet sijoitettu napapiirin läheisyyteen. Lapin-kuvausten yhteydessä luetellaan

myös suomalaiseen kansanuskoon liittyviä olen- toja (peikko, näkki), joita täydennetään lappilaisella staalolla eli saamenmaan pahalla voimalla. Myös kuvat suomalaisista kansallispuvuista ja perinteisistä suomalaisista talonpoikaistuvista leipävartaineen on sijoitettu Pohjois-Suomea käsittelevään kerrontaan, vaikka ne olisivat sopineet paremmin hämäläis- tai satakuntalaismaisemaan. Lappiin liittyvää eksotiikkaa sisältyy myös muihin saksalaisiin matkaoppaisiin, mutta niissä ei sekoiteta eri maakunnista tulevia traditioita Lappiin.

Vaikka Lapin-kuvaus säilyttää pääosin eksotiikkansa ja kirjoittaja luo sekä kuvien että tekstin avulla Lappiin lisää myyttistä ainesta, hän toisaalla myös korjaa ennakoasenteita. Hänen tullessaan Suomeen vapunpäivänä Helsingissä ei ollutkaan kylmä, vaan 25 astetta lämmintä, mikä on kylläkin poikkeuksellisen korkea lämpötila toukokuun alussa. Korvasieniä voi hyvin ryöpättyinä syödä ja suomalainen puukko on moneen tarkoitukseen kätevä työkalu. Suomen kieli on vaikeampaa kuin saksalaisprofessori oli sanonut, ja 2. maailmansota teki tuhojaan myös Suomessa, ei ainoastaan Saksassa ja itäisessä Keski-Euroopassa.

Myös suomalaisen yhteiskunnan epäkohtia nostetaan selkeästi esiin. Sekä vuokra- että omistusasunnot ovat kalliita. Opiskelijatyttö joutuu käymään työssä ja hankkimaan vaatteensa kirpputorilta säästääkseen rahaa opiskeluun ja hammaslääkäriin, jota KELA ei riittävästi korvaa, lastentarhoja on liian vähän, joten vanhemmat joutuvat pitämään lapsensa työpäivän ajan leikkikentällä (tämä ei kuulosta uskottavalta 1980-luvulla), ja opettajat lakkoilevat, koska nuorten opettajien tuntimäärää on leikattu. Näitä seikkoja toimittaja ei tekstissään vertaa oloihin DDR:ssä, kuten useissa muissa tilanteissa, mutta rivien välistä voi lukea, että tällaiset kysymykset ovat sosialistisissa maissa paremmalla tolalla. Ilmainen terveydenhoito oli pitkään sosialististen maiden ylpeilyn aiheiden listan kärkisijoilla.

Tampereen tuomiokirkossa toimittaja kokee milteipä uskonnollisen elämyksen, vaikkei sitä itse sellaiseksi luonnehdikaan. Hän menee sateel-

la toimittajakollegansa kanssa kirkkoon suojaan. Paikalla oleva opas luulee heitä saksalaisiksi papeiksi, mutta ilahtuu saadessaan kuulla heidän olevan itäsaksalaisia kirjailijoita. Katsellessaan vettä valuvana Hugo Simbergin maalausta haavoittuneesta enkelistä, jota talonpojat kantavat, hän samaistuu enkeliin.

Hän tuntee itsensä oudoksi maassa, jonka kieltä hän ei osaa. Välttämättömät asiat saa toimitettua huonolla englannilla, mutta niitä kokemuksia, joita hänellä on Suomesta ja jotka hän haluaisi jakaa, hänen on vaikea kuvata suomalaisille. Lisäksi ihmiset ovat kovin hiljaisia ja estyneitä ja kestää pitkään saavuttaa heihin luottamuksellinen suhde. Tosiasiassa toimittaja on törmännyt yllättävän moniin saksaa puhuviin ihmisiin; keskustelujen perusteella voisi melkein kuvitella, että kaikki Suomessa olisivat puhuneet 1980-luvun lopulla saksaa. Ajatus suomalaisten vaikenemisesta ja vähäpuheisuudesta on kirjassa suorastaan kantava teema, niin usein kirjoittaja palaa ihmetellen tai todeten tähän asiaan.

Kirja lastenkirjana

Erityisesti lapsia varten suunnattuja tekstejä kirjaan sisältyy vain vähän. Ehkä selvimmin kirja hahmottuu lastenkirjaksi eikä yleiseksi matkaoppaaksi siinä, että se yhtäältä etenee erilaisten kohtaamisten ja tarinoiden kautta, toisaalta siinä ei tarkastella Suomea kokonaisuudessaan vaan valikoiden ja tiettyihin teemoihin keskittyen. Muutamiin kohtiin sisältyy sellaista juonenrakennusta, joka osoittaa, että kohdeyleisönä ovat lapset.

Kirjaan sisältyy kansansatu miehestä ja karhusta, mutta senkään mukaan ottamista ei voi pitää pelkästään lastenkirjaan liittyvänä ilmiönä. Samalla tavalla näet vuonna 1981 julkaistussa, aikuisille tarkoitettussa Skandinaviaa käsittelevässä matkaoppaassa esiintyy eräs papista ja lehmästä kertova kansantarina.

Vain yksi tarina on selvästi suunnattu lapsille. Siinä on myös vahvasti sosialismiin kasvattava ote. Kyseessä on 11-vuotiaan helsinkiläistyön, Kirsi Karhisen, kertomus omasta päivästä.

Ei yllätä, että tytön pikkusiskon nimi on Irina, isä työskentelee satamassa ja äiti Elannossa. Molemmat tekevät pitkää päivää, mikä kuvastaa yhtäältä työn raskautta ja toisaalta työn arvostusta. Iltapäivisin Kirsi käy pioneerikerhossa, jonne hän ottaa joskus pikkusiskonkin mukaan. Siellä askarrellaan, leivotaan ja myydään tavaroita, joiden tuotolla ostetaan Nicaraguan lapsille koulutarvikkeita. Illalla koko perhe käy saunassa ja katsoo televisiota. Kertomusta kuvittamaan on piirretty suomalaisten pioneerien rintamerkki ja suomalaisia puulelujä. Puulelut olivat erittäin suosittuja myös Neuvostoliitossa, jossa niitä käytettiin varsinkin pienten lasten leikkikaluna. Pikkupioneerin valitseminen esiteltäväksi suomalaislapsiksi on luonnollisesti sopusoinnussa kirjan sosialistisen otteen ja päämäärien kanssa, mutta vääristää melko lailla suomalaislapsista annettua kuvaa. Pioneeriryhmiin kuuluvien lasten määrä 1980-luvun Suomessa oli suhteellisen vähäinen.

Muilta osin kirja voisi olla kirjoitettu myös aikuislukijalle. Tietoa tarjotaan paljon ja asioiden käsittelytapa on kuivan asiallinen. Joissain kohdin kirjoittaja on pyrkinyt keventämään kerrontaansa mainitsemalla joitakin saksalaisen ja suomalaisen kulttuurin eroavaisuuksia, jotka ovat herättäneet hänessä hämmennystä. Kenties siihen, että lastenkirja lähenee kerronnaltaan pitkälti aikuisten matkaopasta, vaikutti se, että DDR:ssä korostettiin myös lasten osallistuvan sosialismin rakentamiseen eikä erityistä lastenkulttuuria suosittu. Lastenkirjojenkin tuli olla realistisia, ja niissä piti käsitellä asioita sosialistisen todellisuuden ja sen rakentamisen kannalta.

Kaksi Suomea

Lastenkirja *Von Elchen und Ohrenpilzen* esittelee Suomea kahdesta näkökulmasta käsin. Ensimmäisessä näkökulmassa korostuu luokkataistelu, joka näkyy sekä kansan että yksilöiden tasolla. Suomi on elänyt sorron alla sekä Ruotsin että Venäjän yhteydessä. Ruotsi pakotti Suomen taittelemaan Venäjää vastaan, tsaari pakotti rakentamaan kirkkoja. Itsenäinenkin Suomi on tehnyt

virheitä, mutta oppinut niistä. Lopputuloksena on Neuvostoliiton ja kaikkien kansojen kanssa ystävyydessä ja yhteistyössä elävä valtio. Suomalaisessa yhteiskunnassa on kuitenkin näkyvissä sekä historiallisesti että kirjan kirjoittamishetkellä jakautuminen sosialisteihin ja kapitalisteihin. Siitä kertovat kirjan kertomukset nuijasodasta, punaisten vankileiriltä, Pispalasta, jatkosodasta, työntekijöiden ja opiskelijoiden asemasta ja viimein vapunpäivän vietosta 1980-luvulla. Sosialistien joukkoon kuuluvat muun muassa pioneirit ja työläiset, kapitalisteihin lukeutuvat ylioppilaat ja taantumukselliset piirit.

Suomi on siis valtio, jossa sosialistinen vallankumous ei ole (vielä) toteutunut. Jatkosodan kärsimykset ja yhteiskunnalliset epäkohdat, esimerkiksi opiskelijoiden ja opettajien huono asema sekä heikko päiväkotitilanne, osoittavat kapitalistisen järjestelmän heikkoudet. Myös uskontoon suhtaudutaan kirjassa kriittisesti. Itä-saksalaisen lastenkirjallisuuden kuului opettaa ja vahvistaa lapsissa sosialistisia arvoja. Sen tämä

kirja tekee hyvinkin puhtasoppisesti.

Kun kirjan sosialistinen opetus oli saatu oikealle tolalla, oli mahdollisuus välittää sen avulla Suomesta muutakin kuvaa. Kirjan toinen näkökulma Suomeen on erilainen. Se ei nouse maan politiikasta vaan kulttuurista. Keskeisenä tarkastelun kohteena tällä saralla on Lappi, joka kuvataan hyvin eksoottiseksi ja mytologiseksi. Lähes kaikki kiehtova ja erilainen on sijoitettu Lappiin, niiden joukossa Suomen muiden maakuntien parhaat ja kiinnostavimmat piirteet. Alueellisesti tutustutaan Lapin ohella vain Helsinkiin, Tampereeseen ja Ouluun, mikä jättää suurimman osan Suomea – sekä läntisimmän että itäisen Suomen täysin tarkastelun ulkopuolelle. Kirja säilyttää perinteisen, kliseisen käsityksen Suomesta tuhansien järvien ja luonnon harvaan asuttuna maana, jonka väestö on hiljaista ja sulkeutunutta. Toisaalta se myös korjaa väärinkäsityksiä ja ennakkoluuloja ja antaa osin myös aivan objektiivista kuvaa suomalaisen kulttuurin eri osa-alueista.

Lähteet

- Abraham, Peter (1989), *Von Elchen und Ohrenpilzen. Eine Reise nach Finnland*. Illustrationen von Stephan Köhler. Berlin: Der Kinderbuchverlag.
- Dorgerloh, Annette (2003), ”Dem Mute Luthers folgen“. Luther-Rezeption, Kirche und Kunst in der Spätphase der DDR. – *Protestantische Identität und Erinnerung*. Hrsg. Von Joachim Eibach und Marcus Sandl. Formen der Erinnerung. Band 16. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 233–254.
- Fischer, Joachim (1981), *Skandinavien. Schweden, Norwegen, Finnland und Dänemark selbst erleben*. Göttingen: Syro Verlag.
- Günther, Harri (1988), *Die Sachliteratur für Kinder und Jugendliche in der DDR von 1946 bis 1986* Studien zur Geschichte der deutschen Kinder- und Jugendliteratur 11. Berlin: Kinderbuchverlag.
- Heinimaa, Mia, toim. (2005), *Sankarilliset lelut. Neuvostoleikkikalun lyhyt historia* Toimittanut ja suomentanut Mia Heinimaa. Jyväskylä: Atena.
- Klein, Helmut (1959), *Didaktische Prinzipien und Regeln*. Berlin: Volk und Wissen.
- Kuhnert, Heinz (1976), *Das Bilderbuch in der Kinderliteratur der DDR seit 1945*. Berlin: Kinderbuchverlag.
- Emmrich, Christian (Hrsg.) (1979), *Literatur für Kinder und Jugendliche in der DDR*. Von einem Autorenkollektiv unter Leitung von Christian Emmrich. Berlin: Kinderbuchverlag.
- Neubert, Reiner (2006), Sachliteratur. – *Handbuch zur Kinder- und Jugendliteratur SBZ/DDR Von 1945 bis 1990*. Stuttgart: J. B. Metzler, 903–934.
- Strewe, Uta (2006), Die Stellung der Kinder- und Jugendliteratur im Literaturunterricht der DDR. – *Handbuch zur Kinder- und Jugendliteratur SBZ/DDR Von 1945 bis 1990*. Weimar: J. B. Metzler, 20–34.
- Strewe, Uta (2007), *Bücher von heute sind morgen Taten – Geschichtsdarstellung im Kinder- und Jugendbuch der DDR*. Kinder- und Jugendkultur, -literatur und -medien. Theorie – Geschichte – Didaktik 49. Frankfurt am Main: Lang.